

Työterveyden ja -turvallisuuden hallinta Eurooppalaisilla työpaikoilla –Yrityksille tehdyn uusia ja kehittyviä riskejä koskevan toisen kyselytutkimuksen (ESENER-2) havaintoja

Euroopan riskienseurantakeskus

Tiivistelmä

Työterveyden ja -turvallisuuden hallinta Eurooppalaisilla työpaikoilla –Yrityksille tehdyn uusia ja kehittyviä riskejä koskevan toisen kyselytutkimuksen (ESENER-2)

Laatijat: Emma Wadsworth ja David Walters, Cardiffin työympäristön tutkimuskeskus, Cardiffin yliopisto
Projektinhallinta: Xabier Irastorza, Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto (EU-OSHA)

Kiitokset:

Haluamme kiittää hankkeen neuvoa-antavan komitean jäseniä Kaj Frickiä, Phil Jamesiä, Marina Järvisiä ja Jan Popmaa heidän tästä raportista antamista kommentistaan ja heidän arvokkaasta panoksestaan hankkeen työpajaan. Lisäksi olemme kiitollisia Mel Evansille hänen avustaan työpajan järjestämisessä. Lopuksi haluamme kiittää EU-OSHA:n henkilöstöä heidän syvällisistä kommentistaan hankkeen aikana.

Yhteenvedon tilasi Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto (EU-OSHA). Sen sisällöstä sekä siinä mahdollisesti esitetystä näkemyksistä ja päätelmistä vastaavat yksin laatijat, eivätkä ne välttämättä vastaa EU-OSHA:n kantaa.

**Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään vastaukset
EU:hun liittyviin kysymyksiisi.**

Maksuton palvelunumero (*):

00 800 67891011

(*) Jotkin matkapuhelinoperaattorit eivät salli pääsyä 00 800 -numeroihin tai saattavat veloittaa tällaisista puheluista.

Lisätietoa Euroopan unionista on saatavilla internetissä (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2018.

© Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto 2018

Jäljentäminen on sallittua, jos lähde mainitaan.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida kattavasti yrityksille tehdyn uusien ja kehittyvien riskien koskevan toisen kyselytutkimuksen (ESENER-2) tietoja työsuojelun hallinnasta Euroopan unionin (EU) työpaikoilla. Tutkimuksen tilasi Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto (EU-OSHA). Sen tarkoituksena on hyödyntää aiempien ESENER-1- ja ESENER-2-tutkimuksista tehtyjen analyysien havaintoja, jotta voidaan

- määrittää toimenpiteet, joilla voidaan parantaa yritysten sitoutumista työterveyteen ja -turvallisuuteen
- tunnistaa yritystyyppit, joissa sitoutuminen on todennäköisesti vähäistä ja joihin tuki olisi kohdistettava
- auttaa päätöksentekijöitä hyödyntämään mahdollisimman hyvin käytettävissä olevat vähäiset resurssit terveys- ja turvallisuusriskien torjunnassa.

Siksi tutkimuksen lähtökohdaksi otettiin seuraavat havainnot, jotka tehtiin aiemmista ESENER-1- ja ESENER-2-tutkimuksista saatujen tietojen analyseistä:

- Hyvien käytäntöjen täytäntöönpanon tasot vaihtelevat yrityksen koon ja toimialan mukaan.
- Osallistava lähestymistapa, jota tukee johdon tiivis sitoutuminen työterveyteen ja -turvallisuuteen on eniten yhteydessä riskien torjuntaan liittyvien hyvien käytäntöjen täytäntöönpanossa työpaikalla.
- Tämän lisäksi ja näistä yhteyksistä riippumatta hyvien käytäntöjen täytäntöönpanossa on maakohtaisia eroja.

Aiempien analyysien perusteella yritysten erilaiset paikalliset, kansalliset ja kansainväliset toimintaympäristöt vaikuttavat työpaikan työterveys- ja työturvallisuusasioiden hallintakäytäntöihin. Siten on mahdollista edistää hyviä tai parannettuja käytäntöjä tukevia toimintaympäristöjä. Tässä tutkimuksessa toteutettiin ESENER-2-tietojen sekundaarianalyysi jäljempänä kuvatulla tavalla ja verrattiin havaintoja laajempaan työterveyden ja -turvallisuuden hallintaa käsittelevään kirjallisuuteen ja siihen, mikä tukee ja estää hyvien käytäntöjen täytäntöönpanoa työpaikalla.

Tässä raportissa

1. johdon työterveyteen ja -turvallisuuteen sitoutumisen, työntekijöiden turvallisuuteen kohdistuvien riskien hallinnan, työntekijöiden terveyteen kohdistuvien riskien hallinnan, yleisen työterveyden ja työturvallisuuden hallinnan sekä työntekijöiden psykososiaaliseen hyvinvointiin kohdistuvien riskien hallinnan osalta laadittiin työpaikkojen käytäntöihin liittyviä yhdistelmätoimenpiteitä
2. määriteltiin typologioita yrityksistä, joissa hyvien käytäntöjen täytäntöönpano kunkin toimenpiteen osalta on todennäköisesti hyvää
3. verrattiin näitä typologioita, jotta voitiin arvioida korkeaan täytäntöönpanotasoon liittyvien tekijöiden samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kullakin osa-alueella
4. arvioitiin muita riippumattomia yhteyksiä hyvien käytäntöjen korkean täytäntöönpanotason ja työntekijöiden edustuksellista osallistumista koskevien järjestelyjen osalta sekä sääntelyltään, työelämysuhteiltaan ja muilta asiaankuuluvilta sisällöiltään saman tyyppisten maiden ryhmiä tutkittiin ESENER-2-toimenpiteitä, jotka saattavat merkitä vähäistä sitoutumista työterveyteen ja -turvallisuuteen
5. keskusteltiin havainnoista laajemman kirjallisuuden perusteella ja käsiteltiin niiden poliittisia vaikutuksia.

Menetelmät

ESENER-1-tutkimusta seurannut ESENER-2 on Euroopan laajuinen yritystutkimus, jonka tarkoituksena on tarjota kansallisesti vertailukelpoista tietoa siitä, miten työpaikat eri puolilla Eurooppaa hallitsevat terveys- ja turvallisuusasioita. Tutkimus toteutettiin 36 maassa vuonna 2014: EU:n 28 jäsenvaltiossa sekä Albaniassa, entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa, Islannissa, Montenegrossa, Norjassa, Serbiassa, Sveitsissä ja Turkissa. Tutkimuksessa kerättiin näkemyksiä ja kokemuksia työterveys- ja työturvallisuusriskeistä, jokapäiväisistä terveyden ja turvallisuuden hallintakäytännöistä ja toimintapolitiikoista, työntekijöiden osallistumisesta ja tiedoista. Tutkimukseen osallistui lähes 50 000 yritystä, joista terveydestä ja turvallisuudesta ”eniten tietävä” henkilö osallistui tutkimukseen.

Samoin kuin ESENER-1- ja ESENER-2-tutkimuksissa myös tässä tutkimuksessa ryhmiteltiin ESENER-2-tutkimuksen toimenpiteet seuraaviin hyviä käytäntöjä kuvaileviin toimenpiteisiin: johdon sitoutuminen työterveyteen ja -turvallisuuteen sekä riskienhallinta liittyen työntekijöiden turvallisuuteen, terveyteen, työturvallisuuteen ja -terveyteen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Tämän jälkeen käytettiin monimuuttuja-analyysia, joiden avulla arvioitiin yhteyksiä yllä mainittujen hyvien käytäntöjen korkean täytäntöönpanotason ja seuraavien seikkojen välillä: yrityksen ominaispiirteet, terveys- ja turvallisuusasioihin puuttumisen syyt ja vaikeudet, ulkoisten tietolähteiden käyttö terveys- ja turvallisuustietojen hankinnassa, työntekijöiden edustuksellista osallistumista koskevat järjestelyt ja maa, jossa yritys toimi.

Havainnot

Näiden analyysien havainnot vastasivat ESENER-1- ja ESENER-2-tiedoista tehtyjä aiempia havaintoja ja laajempaa kirjallisuutta. Niiden perusteella ilmoitetussa riskien hallintaa koskevien toimenpiteiden täytäntöönpanossa vallitsee hierarkia, jonka mukaan täytäntöönpanotaso on korkein turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Seuraavana hierarkiassa ovat terveyteen liittyvät asiat, ja sen jälkeen psykososiaaliseen riskiin liittyvät asiat. Lisäksi yritykset, joissa näiden osa-alueiden täytäntöönpanon taso on korkea ja joissa johto on sitoutunut terveyteen ja turvallisuuteen, ovat yleensä

- suuria yrityksiä, jotka kuuluvat laajempaan ryhmään
- tietyillä toimialoilla (tuotannon ja teollisuuden toimialat työterveyden ja -turvallisuuden hallinnassa, palvelut ja julkinen sektori psykososiaalisten riskien hallinnassa sekä tuotantoalat ja julkinen sektori johdon sitoutumisessa työterveyteen ja -turvallisuuteen)
- tietoisia siitä, että niiden on hallittava perinteisten (eli turvallisuuteen liittyvien) sekä terveyteen liittyvien ja psykososiaalisten riskien yhdistelmää
- sitä mieltä, että työntekijöiden odotuksiin vastaaminen ja heidän tuottavuutensa säilyttäminen tai lisääminen ovat tärkeitä syitä huolehtia terveyteen ja turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä (työterveyden ja -turvallisuuden hallinnan korkeaan tasoon on yhteydessä myös lakisääteisten velvoitteiden täyttäminen ja sakkojen ja seuraamusten välttäminen ja psykososiaalisten riskien hallintaan on yhteydessä myös maineen säilyttäminen)
- yrityksiä, jotka käyttävät ulkoisia lähteitä työterveys- ja työturvallisuustietojen hankinnassa
- yrityksiä, joissa työterveydestä ja -turvallisuudesta on tehty jonkun päätehtävä ja joissa kyseiselle henkilölle on annettu työterveys- ja työturvallisuuskoulutusta.

Tämän lisäksi ja näistä muista yhteyksistä riippumatta hyvien käytäntöjen korkeat täytäntöönpanotasot liittyivät vahvasti työntekijöiden edustuksellista osallistumista koskeviin järjestelyihin ja yrityksen toimintamaahan. Erityisesti voidaan todeta seuraavaa:

- Yrityksissä, joissa oli työntekijöiden edustuksellista osallistumista koskevia järjestelyjä ja joissa johto oli sitoutunut työterveyteen ja -turvallisuuteen, oli yli seitsemän kertaa todennäköisemmin hyvien työterveyden ja -turvallisuuden hallintakäytäntöjen korkea täytäntöönpanotaso ja lähes viisi kertaa todennäköisemmin hyvien psykososiaalisten riskien hallintakäytäntöjen korkea täytäntöönpanotaso kuin niissä yrityksissä, joissa näiden tekijöiden yhdistelmä ei toteutunut.
- Britteinsaarilta tai Pohjoismaista ja Etelä-Euroopasta olevien maiden ryhmissä hyvien käytäntöjen täytäntöönpanotaso oli todennäköisemmin korkea kuin muualla EU:ssa.

ESENER-2-tutkimuksen tiedot osoittivat, että monien työpaikkojen työterveyden ja -turvallisuuden hallintaan liittyvien yksittäisten toimenpiteiden ilmoitetut täytäntöönpanotasot ovat yleisesti ottaen korkeita ja itse asiassa korkeampia kuin muut tutkimukset osoittavat sen olevan EU:n yrityksissä. Tähän on kaksi keskeistä syytä: Ensinnäkin otos edustaa todennäköisesti koko perusjoukon parempaa päätä (eli perusjoukon kaikkein sitoutuneinta osaa). Toiseksi silloin, kun osallistujia pyydetään arvioimaan itse omaa suoritustaan, on todennäköisempää, että osallistujat yliarvioivat suorituksensa kuin että he aliarvioivat sen. Näin on useimmissa puhelinkyselyissä, joissa vastaajia pyydetään arvioimaan itse omaa toimintaansa. Kuitenkin jopa tässä otoksessa merkittävät vähemmistöt totesivat, että heidän yrityksessään ei toteutettu riskinarvioiteja (23 prosenttia) tai annettu lainkaan työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvää koulutusta (6 prosenttia). Tällaiset yritykset olivat tavallisesti palvelualalla toimivia mikro- tai pienyrityksiä, ja työterveyden ja -turvallisuuden ja psykososiaalisten riskien hallintatoimenpiteiden täytäntöönpanotaso oli niissä matala.

Johtopäätökset

Näiden analyysien havainnot vastaavat aiempien tutkimusten havaintoja. Pääosa yrityksistä ilmoitti useiden sellaisten työterveyden ja -turvallisuuden hallinnan järjestelyjen täytäntöönpanosta, joita voidaan odottaa yrityksiltä, jotka noudattavat asiaa koskevia EU:n ja kansallisen tason säännöksiä. Havaintojen perusteella toimenpiteiden täytäntöönpanossa kaikissa työpaikoissa ja parhaiden käytäntöjen soveltamisessa työpaikkojen toiminnassa on kuitenkin parantamisen varaa.

Aiempien havaintojen tapaan nämäkin analyysit viittaavat siihen, että työterveyden ja -turvallisuuden hallinnan hyviä käytäntöjä tukevat työnantajien halu ja valmiudet toteuttaa sellaista pätevää ja osallistavaa lähestymistapaa työterveyden ja -turvallisuuden hallintaan,

- jossa työntekijöiden sitoutumista ja osallistumista koskevat järjestelyt ovat tärkeässä roolissa
- joka perustuu työpaikan riskien arviointiin ja tunnistettujen riskien hallintaan tarkoitettujen järjestelmien täytäntöönpanoon
- jota toteutetaan sääntelykehyksessä, joka tarjoaa tähän tarvittavat parametrit.

Nämä keskeiset havainnot liittyvät myös EU:n nykyisen työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön tärkeisiin vaatimuksiin. Kuten aiemmissa tutkimuksissa on vahvistettu, hyvien työterveyden ja -turvallisuuden käytäntöjen taso on todennäköisemmin korkea sellaisissa yrityksissä, joilla on valmiuksia kohdistaa resursseja näihin asioihin. Ne myös ymmärtävät, että työterveys ja -turvallisuus on keskeistä yrityksen menestymisen kannalta. Tämä tarjoaa myös tärkeän yhteyden EU:n työterveys- ja työturvallisuuspolitiikkaan. On ilahduttavaa huomata, miten viimeaikaisessa EU:n politiikassa on pyritty tukemaan tällaisten lähestymistapojen täytäntöönpanoa ja käyttöä kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. Tästä ovat osoituksena myös hiljattain annetut EU:n julkilausumat. Työterveyttä ja -turvallisuutta koskevassa EU:n strategiakehyksessä kaudelle 2014–2020 määritetään muun muassa seuraavat työsuojelun haasteet EU:ssa:

- nykyisten terveys- ja turvallisuussääntöjen täytäntöönpanon parantaminen, erityisesti parantamalla pienten ja keskisuurten yritysten valmiuksia toteuttaa tehokkaita ja vaikuttavia riskien ehkäisystrategioita.

Tämän raportin analyysistä käy selkeästi ilmi, että EU:ssa on jo yrityksiä, jotka toimivat tällä tavalla. Parantamisen varaa kuitenkin riittää. Tämä koskee erityisesti pienempiä yrityksiä, joten tämän tutkimuksen havainnot tukevat jonkin verran nykyisiä EU:n toimintapolitiikkoja. Lisäksi ne tarjoavat hyödyllisen lähtökohdan, jonka perusteella voidaan toteuttaa uusia asiaa koskevia arvioiteja.

Strategiakehyksessä kehoitetaan lisäksi laatimaan strategioita, joilla

- kehitetään työperäisten sairauksien ennaltaehkäisemistä puuttamalla uusiin ja kehittyviin riskeihin unohtamatta nykyisiä riskejä.

ESENER-2-tutkimuksen psykososiaalisten riskien hallintaa koskevien tietojen analyysissa kävi ilmi, että joissakin yrityksissä on otettu käyttöön uusiin ja kehittyviin riskeihin liittyvien hyvien käytäntöjen osia. Myös tällä alalla näyttää vahvasti siltä, että parantamisen varaa on ja että opittavaa olisi myös uusien riskien hallintaa koskevien toimien ja työterveyden ja -turvallisuuden vakiintuneempien

Työterveyden ja -turvallisuuden hallinta Eurooppalaisilla työpaikoilla –Yrityksille tehdyn uusien ja kehittyviä riskejä koskevan toisen kyselytutkimuksen (ESENER-2)

huolenaiheiden puuttumiseen tarkoitettujen toimien koordinoinnissa. Yleisesti ottaen tämän tutkimuksen havainnot viittaavat siihen, että työterveyden ja -turvallisuuden osallistavaa hallintaa koskevat hyvät käytännöt voidaan laajentaa kattamaan tehokkaasti kehittyvät riskit samalla kun niillä puututaan nykyisiin riskeihin.

Strategiakehyksessä todetaan, että tällaisiin haasteisiin olisi puututtava useilla toisiinsa kytkeytyvillä strategioilla, muun muassa kansallisten terveys- ja turvallisuusstrategioiden vahvistamisella esimerkiksi edistämällä politiikkojen koordinoitua ja keskinäistä oppimista, edellyttämällä käytännön tukea mikro- ja pienyrityksille, jotta niitä autetaan noudattamaan terveys- ja turvallisuussääntöjä, sekä parantamalla jäsenvaltioiden täytäntöönpanoa ja yksinkertaistamalla soveltuviin tapauksiin nykyistä lainsäädäntöä siten, että säilytetään kuitenkin työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelun hyvä taso. ESENER-2-tutkimuksen analyysin perusteella näillä poliittisilla kysymyksillä on jotakin merkitystä verrattuna nykyisiin käytäntöihin. Lisäksi ne tarjoavat tärkeän perustason, jonka perusteella näiden strategioiden tulevaa vaikutusta voidaan arvioida.

Muita tärkeitä EU:n poliittisia kehitysaskelia ovat kesäkuussa 2017 hyväksytty Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin käyttöönotto sekä tammikuussa 2017 annettu komission tiedonanto aiheesta ”Turvallisempi ja terveellisempi työ kaikille – EU:n työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön uudistaminen”. Niissä esitetään myös tiukkoja vaatimuksia työntekijöiden suojelusta työterveys- ja työturvallisuusriskeiltä ja kehoitetaan jäsenvaltioita ja työnantajia ylittämään vähimmäisvaatimukset, jotta päästään mahdollisimman lähelle työympäristöä, jossa ei tapahdu onnettomuuksia ja henkilövahinkoja. Niissä todetaan jälleen, että tämä ei tarkoita vain sääntöjen soveltamista vaan myös jatkuvasti kehittyvien terveys- ja turvallisuuspolitiikkojen laatimista riskinarviointien ja työntekijöiden sekä työpaikan tavarantoimittajien kanssa käydyn vuoropuhelun avulla. Tätä kaikkea olisi tuettava ohjauksella ja palautteella. Tässä raportissa analysoidut ESENER-2-tutkimuksen havainnot liittyvät suoraan moniin näistä pyrkimyksistä ja tarjoavat perustason, johon niiden kehitystä voidaan verrata.

Nykyisen politiikan ja ESENER-2-tutkimuksen analyysissä voidaan havaita jonkin asteista synergiaa tunnistettujen käytäntöjen välillä. Se antaa näyttöä mahdollisuuksista, joiden avulla voidaan rakentaa ja lujittaa parannuksia. Samalla on kuitenkin otettava huomioon, että EU:n talouden rakenteessa on muuttuvia osa-alueita, joita ei mitata tehokkaasti ESENER-2-tutkimuksessa kerättyjen tietojen analyysissä. Ne kuitenkin vaikuttavat hyvien käytäntöjen toteuttamisen edellytysten täyttymiseen. Kuten raportissa todetaan useaan otteeseen, pääosa ESENER-2-tutkimuksessa kerättyistä tiedoista on todennäköisesti peräisin vastaajilta, jotka työskentelevät suhteellisen vakaisissa ja hyvin menestyvissä organisaatioissa. Tällaisten tietojen analysointi ei anna perusteellista tietoa työterveys- ja työturvallisuusoloista niillä talouden sektoreilla, jotka ovat vähemmän vakaita ja menestyksekkäitä ja joiden määrä talousanalyysien mukaan on kasvamassa EU:ssa. Tämä on otettava huomioon tulevissa tutkimuksissa, jos niissä halutaan antaa kattavampi kuva työterveyden ja -turvallisuuden käytännöistä EU:ssa.

Kokonaisuudessaan nykyinen raportti ja sen sisältämä analyysi tarjoavat kuitenkin tärkeän vertailuun perustuvan kuvan työterveyden ja -turvallisuuden hallinnan nykytilanteesta EU:n jäsenvaltioissa sekä siihen vaikuttavasta nykyisestä toimintaympäristöstä kuten maasta, toimialasta ja koosta.

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston (EU-OSHA)

tehtävänä on turvallisuuden, terveyden sekä tuottavuuden lisääminen Euroopan työpaikoilla. Virasto tutkii, kehittää ja jakaa luotettavaa, tasapuolista ja puolueetonta työterveys- ja työturvallisuustietoa sekä järjestää Euroopan laajuisia tiedotuskampanjoita. Viraston on perustanut Euroopan unioni vuonna 1994, ja sen toimipaikka on Bilbaossa Espanjassa. Virasto kokoaa yhteen Euroopan komission, jäsenvaltioiden hallitusten sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen edustajia ja EU:n 28 jäsenvaltion ja muiden maiden johtavia asiantuntijoita.

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto

Santiago de Compostela 12, 5th floor

48003 Bilbao, SPAIN

Puhelin +34 944358400

Faksi +34 944358401

Sähköposti: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Publications Office